Redacțiunea, Administrațiunea
și Tipografia:
BRAȘOVU, piața mare, Tĕrgulŭ
Inului Nr. 30.
Scrisorĭ nefrancate nu se primescŭ.
Manuscripte nu se retrimitŭ.

Birourile de anunciurĭ:
Brașovŭ, piața mare, Tĕrgulu
Inului Nr. 30.

Inserate mai primescŭ în Viena
R. Mosse, Haasenstein & Vogler (Otto Maas), H. Schalek, Alois Herndel, M. Dukes, A. Oppelik, J. Donneberg; în Budapesta: *A. V. Goldberger, Eckstein Bernat*: în Frankfurt: *G. L. Daube*; în Hamburg: *A. Steiner*.
Prețulŭ insertiunilorŭ: o seria garmond pe o colónă 6 cr. și 30 cr. timbru pentru o publicare. Publicărĭ mai dese după tarifă și învoială.
Reclame pe pagina a III-a o seria 10 cr. v. a. séu 30 banĭ.

GAZETA TRANSILVANIEI

ANULU LVI.

„Gazeta“ ese în fiă-care-ḑi

Abonamente pentru Austro-Ungaria.
Pe un anŭ 12 fl., pe șése lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl.
N-rii de Duminecă 2 fl. pe anŭ.

Pentru România și străinătate:
Pe unŭ anŭ 40 franci, pe șése lunĭ 20 fr., pe trei lunĭ 10 fr.
N-rii de Duminecă 8 francĭ.
Se prenumĕră la tóte oficiele poștale din întru și din afară și la dd. colectorĭ.

Abonamentulŭ pentru Brașovŭ
a administrațiune, piața mare, Tĕrgulŭ Inului Nr. 30 etagiulŭ I.: pe unŭ anŭ 10 fl., pe șése lunĭ 5 fl., pe trei lunĭ 2 fl. 50 cr. Cu dusulŭ în casă: Pe unŭ anŭ 12 fl., pe 6 lunĭ 6 fl., pe treĭ lunĭ 3 fl. Unŭ esemplarŭ 5 cr. v. a. séu 15 banĭ. Atâtŭ abonamentele câtŭ și insertiunile suntŭ a se plăti înainte.

Nr. 171. | Brașovŭ, Joi, 5 (17) Augustŭ | 1893.

Ce face d-lŭ Hieronymi?

Brașovŭ, 4 Augustŭ st. v.

Suntŭ trei sĕptĕmânĭ, de când „patrioții de stradă“ din Turda au pusŭ în spaimă lumea civilisată cu vandalismulŭ lorŭ îndreptatŭ în contra pacînicilorŭ locuitorĭ românĭ de acolo și încă nu scimŭ nimicŭ, n'amŭ auḑitŭ nimicŭ ca urzitorii acestui atentatŭ în contra libertății și a liniștei cetățenilorŭ sĕ fi fostŭ trașĭ la rĕspundere și pedepsițĭ cum se cuvine.

Cei culpabilĭ, cei ce au ațîțatŭ massele și au comandatŭ atacurile cu bolovanĭ asupra caselorŭ românescĭ, amenințândŭ averea și viéța locuitorilorŭ lorŭ, se plimbă și acuma cu capulŭ ridicatŭ prin Turda și se laudă, de sigurŭ, între ai lorŭ pentru vitejia „patriotică“, ce au documentat'o în séra aceea.

Cum se póte uni faptulŭ acesta cu legile statului, cu idea de ordine și de dreptŭ, cu îndatoririle ce le are guvernulŭ pentru apĕrarea averei și a vieții cetățenilorŭ?

Ce póte rĕspunde ministrulŭ de interne, d-lŭ Hieronymi, la întrebarea de mai susŭ?

Décă Escelența Sa nu s'ar crede obligatŭ de a întreveni pentru apĕrarea cetățenilorŭ de naționalitate română, décă aceștia i s'ar páré atâtŭ de „nepatrioticĭ“, încâtŭ sĕ nu mai merite nicĭ în asemenĭ casurĭ scutulŭ, ce li-lŭ oferă legile, atuncĭ ce nu intervine celŭ puținŭ cu scopŭ de a constrînge pe patrioții privilegiațĭ, aderențĭ ai ideei de statŭ, sĕ respecteze ordinea publică?

Repetămŭ, că nu ne este cunoscutŭ sĕ se fi făcutŭ nicĭ unŭ pasŭ seriosŭ și energicŭ din partea guvernului, pentru a trage la rĕspundere și a pedepsi pe urzitorii turburărilorŭ dela Turda. Și avemŭ causă a bĕnuì că ei și de astădată vorŭ scăpa totŭ așa de nepedepsițĭ, ca și în anulŭ trecutŭ, când cu bombardarea casei lui Rațiu.

Nu vede d-lŭ Hieronymi, că prin cruțarea plină de slăbiciune, cu care se pórtă guvernulŭ față de șovinismulŭ violentŭ, elŭ tórnă numai oleiu pe focŭ, încuragéză numai pe agitatorii și resvrĕtitorii masselorŭ maghiare la nouĕ fapte ale eroismului vandalicŭ de stradă?

Puține ḑile după Turda, au urmatŭ scenele și mai sĕlbatice dela Oradea-mare. Mărturiséscă d-lŭ ministru de interne, că óre s'arŭ fi pututŭ petrece aceste orgii ale șovinismului turbatŭ în Oradea-mare, décă cei ce le-au inscenatŭ n'ar fi fostŭ condușĭ de convingerea, că nu li se va întêmpla nicĭ lorŭ nimicŭ?

Dér cu privire la Oradea-mare, s'anunță acuma, că d-lŭ Hieronymi și-au luatŭ cuvêntulŭ de a face o cercetare fórte rigurósă și a numitŭ spre scopulŭ acesta chiar unŭ *comisarŭ guvernială*.

Suntemŭ pățițĭ și scimŭ ce va sĕ ḑică numirea unui „comisarŭ guvernialŭ“, când e vorba de raporturile dintre Românĭ și Ungurĭ!

Fost'au dostui comisarĭ de ai guvernului pe la noi, dér n'amŭ sci, pe lângă cea mai bună voință, sĕ citămŭ măcarŭ unŭ singurŭ casŭ, ca aceștia sĕ fi făcutŭ dreptate Românilorŭ lovițĭ în libertatea și drepturile lorŭ!

De aceea nu ne promitemŭ nimicŭ nicĭ dela noulŭ comisarŭ, pe care d lŭ Hieronymi l'a însărcinatŭ cu cercetarea agitațiilorŭ și demonstrațiunilorŭ din Bihorŭ.

Ne tememŭ chiar, că acéstă cercetare, ca și multe altele anterióre, în locŭ sĕ aibă ca resultatŭ pedepsirea rĕsvrĕtitorilorŭ maghiarĭ, se va îndrepta totŭ în contra Românilorŭ, a „hoțilorŭ de păgubașĭ“. Și în acéstă temere ne întăresce faptulŭ, că șoviniștii din Oradea-mare pretindŭ acuma, ca noulŭ comisarŭ guvernialŭ sĕ dea satisfacțiă causei maghiare, ce a fostŭ „ofensată prin agitațiile trădătóre de patriă ale Românilorŭ!“

Deja unele foi maghiare îșĭ esprimă nemulțumirea cu alegerea persónei comisarului și nu'lŭ credŭ aptŭ de a-șĭ împlini cum se cade acea chiămare.

Frumósă trébă! Tótă lumea aștéptă sĕ li-se dea satisfacția acelorŭ cetățenĭ, carĭ au fostŭ atacațĭ în modŭ barbarŭ și mișelescŭ în averea și în viéța lorŭ, ér ei cerŭ satisfacțiă pentru causa celorŭ ce au aruncatŭ cu bolovanĭ și au jăfuitŭ casele Românilorŭ!

In asemenĭ împrejurărĭ suntemŭ curioșĭ sĕ vedemŭ în ce va consista acea „cercetare fórte rigurósă“, ordonată din partea ministrului Hieronymi.

Noi scimŭ una și bună. Când s'aruncă cu petrii și suntŭ mii de ómenĭ adunațĭ, nu póte sĕ fiă secretŭ cine au aruncatŭ și cine i-au îndemnatŭ și i-au haranguatŭ. Ce lipsă mai era de comisarŭ guvernialŭ, când tótă Oradea scie, că scandalurile le-a pregătitŭ și înscenatŭ faimosulŭ inspectorŭ școlarŭ districtualŭ de acolo, cu redactorii dela foile maghiare din localitate?

De ce nu cere d-lŭ Hieronymi dela colegulŭ sĕu Csaky, sĕ tragă în cercetare pe acelŭ inspectorŭ alŭ sĕu rĕsvrĕtitorŭ?

De ce mai umblă și acuma guvernulŭ ungurescŭ cu doi banĭ în trei pungĭ? Nu-i e rușine de lume care privesce aḑĭ cu cea mai mare atențiune la cele ce se petrecŭ în Bihorŭ?

Rĕspunderea ministrului de interne și a guvernului față cu barbariile comise este multŭ mai mare, decâtŭ ca sĕ mai pótă fi încungiurată cu cunoscutele tertipurĭ ungurescĭ. Resultatulŭ cercetării din Oradea-mare va dovedi, décă acestŭ guvernŭ mai are ceva autoritate în acéstă țéră.

Vandaliĭ în Oradea-mare.

Oradea mare, 14 Augustŭ.

(Raportŭ specialŭ alŭ „Gaz. Trans.“)

Pressa jidano-maghiară din locŭ, care la tóte ocasiunile buciumă „libertatea“ și „cavalerismulŭ“ unguresců, a recunoscutŭ în organele sale, că atacul neașteptatŭ din 9 l. c., făcutŭ asupra bisericilorŭ, institutelorŭ și a tuturorŭ caselorŭ românescĭ, a fostŭ o furiă, sĕlbĕtăciă și o infracțiune ne mai pomenită, și care a trecutŭ peste imaginațiunea d-lorŭ. Bolovanii, jumĕtățile de țigle și securile asvêrlite în ferestri, în ușĭ și porțĭ, décă atingeau ființe omenescĭ, acestea deveniau de sigurŭ prada morții; spart'au porțĭ, pârețĭ, într'at'au în odăi, de unde au aruncatŭ pe stradă mobile, vestminte, sfĕrticându-le, tăvălindu-le prin noroiu, și nimicindu-le. Góna Tătarilorŭ lui Dsingis Chan numai, a pututŭ sĕ lase asemenea urme triste și neumane. Apoi urletele sĕlbatice de „*abzug oláh, le ar oláhokkal, halál az oláhoknak*“ (josŭ cu Romănii, mórte Romănilorŭ), cutrierau atmosfera. Acestŭ potopŭ de vandalismŭ, s'a începutŭ la 8 óre și 10 minute séra, și a duratŭ până la 11; adecă 3 óre neîntreruptŭ reședința episcopéscă, institutele și școlele românescĭ și unele case românescĭ, în acestŭ intervalŭ au fostŭ năpădite și asaltate de câte 4—5 orĭ. Poliția orășenéscă în acestŭ timpŭ a statŭ gardă de onóre tumultuanțilorŭ. Se vorbesce, că fișpanulŭ comitatului, carele este și alŭ orașului, Baron Döry, mânca înghețată cu secretarulŭ sĕu

FOILETONULŬ „GAZ TRANS.“

Epistole cătră unŭ amicŭ.

II.

— *Dela Graz la Budapesta.* —

Sună clopoțelulŭ a treia óră! Unŭ fluieratŭ ascuțitŭ alŭ locomotivei — și eu părăsii gara, și cu gara orașulŭ, póte pentru tot-déuna!....

Étă începutulŭ stereotipŭ alŭ tuturorŭ călĕtorilorŭ! Sună clopoțelulŭ odată, de două orĭ, de trei orĭ, apoi urméză unŭ fluieratŭ și trenulŭ pléca. Unii, carĭ suntŭ mai versațĭ în stilistică și sciu arangia mai bine frasele, mai adaugă câteva cuvinte onomatopoetice despre zuruitulŭ rótelorŭ, și mai sciu eu despre ce. Tu n'ai sĕ aștepțĭ dela mine probe de stilŭ; pe câtŭ te cunoscŭ eu, vestea îmbrăcată în cele două cuvinte: „*am plecatŭ!*“ va face mai mare impresiune asupra ta, decâtŭ o sumedeniă de frase onomatopoetice. Pentru-că noi trăimŭ într'o lume, în care frasele sbârnăe prin aerŭ și nu mai scii alege din cuvintele cele multe sunătóre, care e esența? Sĕ rĕmânemŭ baremĭ noi la simplicitate!

Când îțĭ scrisesem epistola din urmă, nicĭ eu însumĭ nu credeam, ca sĕ ajungŭ, într'unŭ timpŭ atâtŭ de scurtŭ, din o parte estremă a monarchiei nóstre în cealaltă parte estremă. Și s'au întêmplatŭ multe, în timpŭ relativŭ scurtŭ — *quae fieri posse negabam.*

Dér sĕ trecemŭ la călĕtoriă! Sĕ lăsămŭ la o parte meditațiunea!....

Eșitŭ odată din periferia orașului, stațiunile căilorŭ ferate se perêndau cu iuțélă mare. Aicĭ nu suntŭ stațiunile atâtŭ de îndepărtate, ca pe la noi; suntŭ mai multe locurĭ însemnate și centrele suntŭ mai apropiate de-olaltă. Priviam pe feréstră și mĕ delectam în țĕrișóra acésta de Alpĭ, cu munții ei verḑĭ și cu colinele sale drăgălașe. Mĕ cuprinse o jale. Óre voiu vedé-o încă odată?....

In trenŭ se schimbau pasagerii; unii se depărtau după o călĕtoriă scurtă și veniau alții în loculŭ lorŭ. Cei mai mulțĭ s'au urcatŭ la *Feldbach.* Acésta e stațiunea cea mai apropiată de renumitulŭ locŭ de cură *Gleichenberg.* O mulțime de călĕtorĭ, mare parte tuberculoșĭ, se întorceau acasă dela cură. A ședea în apropierea unui tuberculosŭ o oră, două, séu póte chiar tótă ḑiua, nu e prea plăcutŭ, și eu mĕ siliam sĕ-i țînŭ departe pe câtŭ puteam; slobodiam fumurĭ dintr'o *virginia* de se făceau norĭ. N'a folositŭ nimica. Ni se umplŭ cupeulŭ de pasagerĭ, carĭ veniau dela *Gleichenberg.*

Mai ântêiu veni unŭ domnŭ. Ilŭ cunoscui, că e din „poporulŭ alesŭ.“ Ișĭ așéḑă geamantanulŭ pe rețeaua de-asupra, și-șĭ alege loculŭ. Aicĭ am sĕ ședŭ! gândia elŭ în sine. Dér s'a sfetitŭ altcum. De odată intră în cupeu o damă câtŭ unŭ colosŭ, plină de sănĕtate, însoțită de-o altă damă mai tênĕră și se așéḑă pe loculŭ, ce și l'a fostŭ alesŭ domnulŭ, care într'aceea eșise pe unŭ momentŭ. Dama era și ea din „poporulŭ alesŭ“. Tipulŭ și jargonulŭ o trădau de departe.

Étă unŭ casŭ de controversă! O persónă îșĭ alege unŭ locŭ, îșĭ așéḑă, ce are de-asupra lui, și într'aceea vine o altă persónă și-lŭ ocupă. „Loculŭ e alŭ domnului!“ era părerea unisonă a călĕtorilorŭ. „Dér eu nu mĕ ducŭ de aci *nicĭ pentru unŭ milionŭ,* căcĭ și eu plătescŭ, ca și domnulŭ“ rĕspundea dama. După unŭ vehementŭ schimbŭ de cuvinte, dómna a învinsŭ, căcĭ declarase energicŭ, că nu cedéză decâtŭ forței brachiale. Domnulŭ eșì ciulitŭ pe peronŭ. Sexulŭ tare, represantatŭ în cupeu, îșĭ acoperia fața de rușine.....

Dér nu s'a sfêrșitŭ cu atâta. După ce eșise domnulŭ, dama credêndŭ, că printr'o apucătură șirétă va câștiga inimile soțilorŭ de călĕtoriă și va delătura impresiunea neplăcută, ce provocatŭ, făcŭ observarea: „*Das ist ein ingarischer Jud!*“ — Observarea acésta din gura unei evreice făcŭ asupra mea impresiunea paradoxă, care mi s'a mai repetatŭ de atuncĭ odată, când cetisem adecă prin foile unguresci, că Maghiarii din Oradea-mare, amenințațĭ *în naționalitatea lorŭ*, au trebuitŭ sĕ ia mĕsurĭ de represiune....... Povestea cu: „*Ḑi-i buzatŭ, ca sĕ nu-ți ḑică!*“. Și lucrurĭ de acestea le facŭ ómenĭ marĭ! O, ce comediă e lumea!

Observarea damei scóse însĕ din sărită pe unŭ altŭ pasagerŭ asemenea Ovreu, care până aci călĕtoria *incognito* în privința națională — și dădu damei o lecțiă despre toleranță. Disputa s'a finitŭ cu declarațiunea damei, că și dênsa e „*Ingarin*“. No, că-i bine, am ajunsŭ într'o societate de Evrei ungurĭ, eu singurŭ botezatŭ. Acuma putemŭ merge la „*Grosswardein!....*

La *Fehring* se schimbă personalulŭ și conductorii noi, 'țĭ dau de scire, că ai ajunsŭ pe pămêntŭ maghiarŭ „*dela Carpați — până la Adria*“. După patru anĭ de absență, pentru prima oră am trecutŭ granița ungurescă. Când am vĕḑutŭ celŭ dintâiu